

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MATHIAS
CLAUSEN DAHL.
ANDREAS FREDERIK
DAHL.

•

MATHIAS CLAUSEN DAHL
OG
ANDREAS FREDERIK DAHL

BIOGRAFISKE MEDDELELSER
AF
JENS DAHL

KØBENHAVN
S. L. MØLLERS BOGTRYKKERI
1924

Gelstoft efter Opbygningen 1820.

MATHIAS CLAUSEN DAHL.

Til Jomfru M.

Elskede Pige som Kierlig mig Rakte
yndige haand til et Pant paa vor Pagt
Jo ved dit Ja ieg første gang smagte
Kierligheds hele Velgørende Magt
hver af de dage som Aaret nu bringer
Ofrer ieg henrykt til Elskov og Dig
fro og lykkelig paa Kierlighedsvinger
langt over Støvet ophæver ieg mig
Elskede Pige min himmel min held
Glæde omsvæve din Huldrige Siel.

M. C. Daal. *)

Saaledes skrev Bröggersvend Mathias Clausen Dahl til sin Kære-
ste omkring Aaret 1800.

Et Par Aar før var han kommet fra Sønderjylland, hvor han var
født, til København og var kommet i Tjeneste hos Brændevinsbræn-
der Mouritzen i Peter Hvidtfeldtsstræde Nr. 130. Han blev forlovet
med sin Husbonds Datter, og Kirkebogen for Frue Sogn i Køben-
havn udviser, at:

Mathias Clausen Dahl, Bröggersvend, Ungkarl og

Anne Cathrine Mouritzen, Jomfru fra Peter Hvidtfeldtsstræde
Torsdag den 27. August 1801, har indgaaet Ægteskab i Hjemmet.

Efter Brylluppet boede de nogle faa Aar i Snaregade, indtil Bræn-
devinsbrænder Mouritzen døde og efterlod sine Børn en Del Penge.
Derved blev Dahl i Stand til at købe sin egen Ejendom med Bræn-
devinsbrænderi i Brøndstræde 112.

Den 29. Juni 1803 løste han Borgerskab som Brændevinsbrænder
og »Brögger« i København og begyndte en Virksomhed, som hurtigt
blev en efter Tiden ret betydelig Forretning. Selvfølgelig har han,

*) Hans Underskrift var ellers altid Dahl.

som ethvert andet Menneske, haft sin Modgang og sine Vanskeligheder at kæmpe imod, men ved Flid, Arbejdsomhed og Nøjsomhed lykkedes det ham at komme frem, saa han paa mindre end 20 Aar arbejdede sig op til at blive en meget velstaaende Mand.

Den første bekendte, større Vanskelighed mødte ham i Aaret 1807.

Den ældste af hans Børn, min Faders ældste Søster, Anne Cathrine Magdalene, skriver i sine efterladte »Erindringer«, at hun husker, hvorledes hun løb fra Ejendommens Gadedør i Gothersgade til Porten i Brøndstræde, for at se Bomberne og de glødende Brandpile, som for gennem Luften, og nu og da, naar et Hus i Nærheden blev ramt, hørte hun Buldret af de nedfaldende Mure og Tage.

Om Eftermiddagen, da hendes Fader for et Øjeblik var bleven afløst paa sin Post paa Volden, kom han hjem, og raadede sin Hustru til med Børnene at flygte ud paa Christianshavn, til hendes der boende Søster, som var gift med Brændevinsbrænder Skjøtt i Torvegade.

Husmoderen pakkede saa meget sammen af Hjemmets rørlige Ejendele, navnlig Sølvtøj, som hun selv, de Tjenestefolk der skulde følge hende, og Børnene kunde medføre, og kørte ud paa Christianshavn. Tilbage i Brøndstræde blev kun en Pige, som havde erklæret sig villig til at blive, for at passe Huset og Køerne. — Alle københavnske Brændevinsbrændere drev den Gang tillige Kohold, og Salg af Mælk var mindst lige saa vigtig en Indtægt for dem som Salget af Brændevin. Køerne var i Almindelighed opstaldede i flere Etager over hinanden og blev fra Gaden eller Gaarden hejsede op til deres Baase —. *)

Om Aftenen udspreddes paa Christianshavn det Rygte, at Engelslænderne nu vilde rette deres Skyts mod denne Bydel. Og Anne Cathrine skriver, at hendes Moder med sine to smaa Børn atter forlod sin Søsters Hjem og flygtede udenfor Amager Port. Endvidere beskriver Faster, hvorledes Rædselen greb hende, da hun herfra i den mørke Nat saa den brændende By og de i Luften krydsende glødende Bomber og Brandpile, medens Kanonerne uafbrudt tordnede, af og til iblandet med Lyden af de faldende Huse eller Taarne.

Da Bombardementet var overstaaet, samledes Familien atter i Hjemmet i Brøndstræde. Huset var ubeskadiget, og den tapre og trofaste Pige, som var blevet tilbage, havde med Omhu og Samvittighedsfuldhed passet Køerne og holdt alt i Orden.

1809 — ifølge Fasters Optegnelser. men 1811 ifølge Københavns Vejviser, — flyttede Familien til Toldbodgade 54. Denne Ejendom med Brænderi, som Bedstefader havde købt, var større og tillod en bety-

*) Køerne blev hovedsagelig fodrede med Affald fra Brænderiet, det saakaldte »Mask«.

delig Udvidelse af Bedriften, og det var her det lykkedes ham at skabe sig en Formue, samtidig med, at han erhvervede sine Medborgeres Agtelse og Standsfællers Tillid. — Han var i mange Aar Bistidder i Brøggerlauget. Endog sin Konges særlige Gunst opnaede han, men herom senere.

Bedstefader var flittig, nøjsom og ualmindelig godgørende, han havde et varmt Hjerte og var følsom for andres Nød. Han var trofast i Venskab og tilgav gjerne enhver Forseelse imod ham selv. Kun Mennesker, der efter hans Mening forsaa sig mod Gud, kunde han ikke tilgive. Han betragtede Gud som et Væsen, der indbefattede alt ædelt, rent og smukt, og han fandt sin Gud i alt, hvad der syntes ham kønt, enten det var Litteratur, Kunst eller Natur. Det var for ham en menneskelig Pligt at glædes over alt kønt og godt, og den største Del af hans Gudsdyrkelse bestod i Taksigelser for alt, hvad Gud havde skabt af kønt til Menneskenes Glæde.

Han var en flittig Læser af gode Bøger, skrev en smuk, ensartet Haandskrift, — dog ikke uden Skrivefejl, (se Digtet, som indleder Bogen), men hvormange Mænd uden akademisk Dannelse gjorde det bedre den Gang? — Han var nøje kendt med alle Museer og Kunstsamlinger i København paa den Tid. Fremmede, som kom hertil for at besøge disse Steder, vilde gjerne have ham til Vejleder, fordi han vidste saa god Besked overalt og, paa Grund af rigelige Drikkepenge til Opsynet, var velset, hvor han kom.

Det var hans største Glæde, at se andre Mennesker glade. Anne Cathrine skriver, at hendes Fader gjerne tillod sine Børn at holde smaa Selskaber med Venner og Kammerater, og naar disse morede sig pænt og anstændigt, skinnede hans Øjne omkap med den glade Ungdoms.

Bedstefader nærrede Afsky for fede Mennesker, og da han selv havde Anlæg for at blive fed, modarbejdede han det ved Afholdenhed og strængt Arbejde. Han brugte ikke Tobak og drak ikke stærke Drikke. Da Spendrups Gradestok blev opfundet udbrød han glædestraalende: »Nu Mor! behøver jeg ikke at smage paa Brændevinen, naar jeg bruger Gradestokken, kan jeg nøjes med at lugte til det.«*)

Da han en Gang i en Avis læste om en »Kæmpedame«, som lod sig forevise for Penge, udbrød han: »Sandelig maa dette være et modbydeligt Syn.« Og nogle Dage senere, da han kom hjem fra en Tur i Byen, sagde han: »Jeg gik over Kongens Nytorv og saa, hvorledes Folk strømede til for at se den tykke Jomfru paa Hotel du Nord; i det samme kom en gammel, fattig Enke til og bad mig om en Almisse, jeg gav hende 3 Mark, det samme, som det kostede at se Jom-

*) Spendrups Gradestok er det først opfundne Apparat, hvormed man kan maale alkoholdige Væskers Styrkegrad.

fruen, det var vistnok ingen stor Almisse, men jeg fandt, at Pengene var bedre anvendte paa den magre Enke, end paa den fede Pige, sligt mæsket Fedesvin.«

1820 afstod Bedstefader Brænderiet i Toldbodgade til en Sviger-søn og købte af Kong Frederik VI. Godset »Gelstoft« i Haderslev Vesteramt.

Gelstoft var oprindelig en Landsby, men den 24. November 1638 købte Kong Christian IV. af Detlev v. Buchwald til Nybøl for en Sum af 5650 Rdl. følgende Gaarde og Landbol: 3 Gaarde, der kaldtes Gelstoft, 1 Halvgaard og 9 Landbol i Arnum, og sammenlagde disses Jorder til en Hovedgaard, som han gav Navnet Gelstoft. En Tid var Gaarden i privat Eje, men kom snart igen tilbage under Kronen.

Ved kongelig Resolution af 10. Marts 1820 bestemte Frederik VI., at Stamparcellen »Gelstoft« i Gram Herred skulde afstaaes til Mathias Clausen Dahl. Den 29. Juni s. A. blev Købekontrakten underskrevet, af Amtmand Lorenzen i Haderslev paa Kongens Vegne som Sælger, og af Bedstefader som Køber.

Ved Kontrakten overdroges fra 1. Maj 1820 til M. C. Dahl af København Hovedgaarden Gelstoft bestaaende af: 315 Td. $2\frac{8}{10}$ Skep- per Ager, Eng og Mose (en Td. beregnet til 320 Roder *); med alle Beboelses- og Avlsbygninger i den Stand, hvori de for Tiden fore- findes.

Køberen skulde hverken give nogen Udbetaling eller noget se- nere Afdrag, men svare alle Skatter og Afgifter, som hidtil havde været Gaarden paalignet. Desværre anføres Størrelsen af disse ikke, der nævnes: den paa Gaarden hvilende Canon **) og Landsskat, og hvad der ellers lovligt skal udredes, derunder den under 5. Januar 1813 forordnede Bankheftelse, samt overhovedet alle Forpligtelser, som paahvilede Domænegodset Gelstoft i Aaret 1792.

Desuden gives der Køberen Privilegium paa, for egen Regning at indrette et Brændevinsbrænderi og en Hestemølle uden derfor at betale nogen Afgift eller Recognition, og med Ret til at drive denne Virksomhed efter Behag, dog paa lovlig Maade, men uden Tvangs- forpligtelse; kun skulde den for Bedriften forordnede »Husskat« be- tales.

Endvidere tillodes det Køberen, at træffe alle Bestemmelser med

*) I det vestlige Sønderjylland regnedes 1 Td. Land = 320 Roder; i det østlige, som ogsaa almindeligt i den øvrige Del af Danmark, regnedes 1 Td. = 240 Roder, d. v. s. at 315 Td. her svarer til 420 Td. almindeligt dansk Maal.

**) Canon er Arvefæsteafgift.

Hensyn til Pløjning, Saaning og Engbehandling m. v. fra Dato og indtil Overtagelsen.

I Skødet, som er udstedt paa Frederiksborg Slot den 2. Aug. 1820 og underskrevet af Kongen selv, anføres Kongens Naade som Grund for Fritagelsen for Købesum. Desuden maa det gratis givne Privilegium paa Brændevinsbrændingen ogsaa betragtes som en særlig kongelig Gunst.

Det var en Forandring for Bedstefader, at komme fra den jævnt glidende Virksomhed i København til Arbejdet med den forsømte og udpinte Landejendom, men arbejdsom og handledygtig, som han var, har han næppe været ked af at give sig i Lag med Opgaven. Som født og opdraget paa Landet har han sikkert følt sig hjemme paa sin egen Jord og interesseret sig meget for sit Landbrug. Ganske vist maatte Børnene og han selv undvære den Selskabelighed, som de til saa megen Glæde havde plejet i København, men til Gengæld havde de her den gode Guds store og prægtige Natur for Øje hver Dag. Han lærte sine Børn at holde af Dyrene og glædes over Naturens Rigdom. Han aabnede deres Øren for Vellyden i Fuglenes Sang og deres Øjne for Skønheden i Markens Blomster. Han lærte dem at være gode og hjælpsomme mod enhver, som trængte til Støtte.

Det første han foretog sig var at bygge Brændevinsbrænderi med Maltgøteri, Køler m. m. samt en Mølle, en ny Smedie og en ny Hestestald. Dernæst tog han fat paa Jordenes Forbedring. Det viste sig hurtigt, at Majestætens høje Gunst ved Ejendommens Overdragelse til ham, blev ganske urimelig dyr, det kostede Bedstefaders hele, ikke ringe Formue, — der er sagt 40,000 Rdr. — at faa Gaardens Tilliggende i Kultur. Resultatet af hans Arbejde fremgaar af den Ansøgning til Rentekammeret, som hans Svigersøn indgav i 1844, og som omtales nedenfor.

Bedstefader ledede Vandet fra Gelsaa, som gennemløber Ejendommens Jorder i hele deres Udstrækning, ind over de Steder, hvor Jorden manglede Væde, og afledede Vandet, tildels gennem Trærender, fra den Jord som var for vaad. Dræning var den Gang ganske ukendt, og gamle Folk paa Egnen rystede paa Hovederne af den forvorne Københavner, som vilde gribe ind i den af Vorherre styrede Naturens Orden. Store Stykker af Engene kom efterhaanden under Kultur. Hvor der før var Sumpe og Kær, blev udmærket Græsning for Kvæget. Gold og sandet Jord blev merglet, gødet og tilsaaet med Korn. Efterhaanden som Arbejdets Resultater viste sig, forstod Egnens Befolkning, at den forvorne Københavner alligevel var en ualmindelig dygtig Landmand, og Bedstefader erhvervede sig et Ry som Foregangsmand, der overlevede ham i næsten hundrede Aar.

En af Bedstefaders største Glæder har sikkert været at modtage som Gæst paa Gelstoft sin Velynder Kong Frederik VI. Det skete i

Slutningen af Juni 1824. Der blev lavet en Stol, som Kongen ved denne Lejlighed skulde sidde paa. Da Bedstefader var en Hader af Magelighed, havde han rimeligvis ingen Stole, som han fandt egnet for Majestæten, der kom fra en lang og trættende Rejse, sandsynligvis til Hest. — Vejene til Gelstoft er den Dag i Dag af saa slet Beskaffenhed, at en kongelig Karosse næppe kan komme frem paa dem og de har sikkert ikke været bedre den Gang — Kongen medbragte som Gave en Messing Temaskine, der endnu er i Familiens Eje. Den gik i Arv til ældste Datters Søns ældste Datter.

Til Herren paa Gelstoft kom en Dag en fattig Husmand, som havde miste alt ved en Ildebrand, han viste Bedstefader sit »Brandbrev«, — (Et Bevis fra Øvrigheden, som attesterede Rigtigheden af den Brandlidtes Udsagn) — og bad om Hjælp. Bedstefader spurgte, om Manden havde Lyst til at se Gaardens Besætning, og det havde den Fremmede da svær Lyst til. Da de havde set paa alle Kreaturerne, pegede Bedstefader paa en Ko og spurgte Manden, om han ikke syntes det var en god Ko. »Jo,« svarede den adspurgte: »men der længere oppe staar en, som er endnu bedre.« »Vis mig den,« sagde Bedstefader, og da Manden havde udpeget den: »Ja, Du har Ret, saa kan Du tage den med Dig som min Gave.«

Faders ældste Broder, som var 13 til 14 Aar, stod udenfor Gaarden og »saa langt« efter den gode Ko, som Husmanden trak af med, og han spurgte sin Fader, hvorfor han dog havde givet sin bedste Ko bort til en Mand, som jo nok kunde være fornøjet med en, der var lidt ringere. Hans Fader svarede: »Jeg kendte ikke Mandens Evner eller Dygtighed, men vore Gaver skal altid rette sig efter Modtagerens Forstand paa at bruge disse, jeg maatte derfor underkaste ham denne Prøve, han viste, at han havde Forstand paa Kreaturer og valgte rigtigt, og jeg er overbevist om, at Koen nu tilhører en Mand, som vil forstaa at paaskønne dens gode Egenskaber, og som har saa god Forstand paa det han giver sig af med, at han fortjener al den Hjælp, andre vil give ham i hans nuværende Nød. Desuden betyder en god Ko uendelig meget mere for den, som kun har een, end for os, som har saa mange.

Desværre kunde Bedstefaders Helbred ikke holde til det strenge og i Længden opslidende Arbejde. I en Alder af kun 55 Aar bukkede han under og døde fra Hustru og 7 Børn, som nu, da Kapitalen var opbrugt, kom til at sidde i meget trange Kaar. Han havde været sit Fædreland en god Søn. I sine unge Aar havde han været med til at forsvare Landet mod udenvælts Fjender. Gennem sit Arbejde havde han opnaaet sine Medborgeres Respekt og Agtelse og været et godt Eksempel til Efterfølgelse. Og hans sidste Gerning var at opdyrke af Fædrelandets Jord flere hundrede Tdr. Land, som fra Vildnis og Ufrugtbarhed blev til ydedygtig Sædejord, hvoraf den Dag i Dag,

efter at Gelstoft er udstykket, mindst 4 Hjem har deres gode Ud-
komme.

Ved sit Liv og Virke har Bedstefader sat sig et smukt Efter-
mæle, som jeg ved disse Linier søger at bevare for hans Efterkommer,
for at tjene dem til et godt Eksempel. Han var en brav, klog, handle-
dygtig og gudfrygtig Mand. Hans Liv var kort, men indholdsrigt og
»Liv er ikke Dag men Daad« — (Valdemar Rørdam. Den gamle
Kaptajn).

Han døde den 6. Juni 1829 og blev begravet paa Gram Kirke-
gaard den 13. s. M.

Bedstemoder blev syg af Sorg, Modgangen knækkede hende
fuldstændig, hun som var udgaaet fra et velhavende Borgerhjem, og
selv havde haft et rigt og lykkeligt Hjem i København, sad nu som
en fattig Enke med mange Børn langt ude paa en barsk og øde Egn,
borte fra Familie og Venner; det var mere end hun kunde bære. Ef-
ter 8 trange Aars Forløb bukkede hun under og lukkede sine for-
grædte Øjne for bestandig. Hun blev begravet paa Gram Kirke-
gaard i samme Grav som sin Ægtefælle.

Ifølge den for Hertugdømmerne gældende, særlige Arvelov over-
gik Ejendommen udelt til det ældste Barn; i dette Tilfælde altsaa til
Datteren Anne Cathrine Magdalene gift med Niels Ole Gram.

Gram var Skibsfører og »Admiralitets-Styrmænd« og havde ingen
Forstand paa Landvæsen. Det lykkedes ham vel at holde Ejendom-
men i samme Stand, som Bedstefader havde efterladt den, men ikke
at faa den til at give noget Udbytte. 19. Februar 1843 bortforpagtede
han Gelstoft til Carl Steen, og flyttede med sin Familie til Køben-
havn.

Forpagteren overholdt imidlertid ikke sin Kontrakt, og da Gaar-
den i 1846 brændte, maatte Steen indgaa paa at fratræde Forpagt-
ningen straks, og Ejendommen blev ved frivillig Auktion solgt for
12,000 Rbd. til N. C. Hemmingsen fra Hygum.

Fra Branden blev reddet: det teglhængte Stuehus, den nybyggede
Smedie og omtrent hele Besætningen, medens alle Brænderi- og Avls-
bygninger samt alle Vogne og Redskaber gik op i Luer.

Blandt de Forpligtelser, som Carl Steen havde paataget sig, men
ikke opfyldt, var en aarlig Afgift til »Det kongelige Rentekammer«
paa 150 Rbd., hvoraf en Del allerede stod ubetalt ved Forpagtnin-
gens Overtagelse. I 1844 var denne Gæld vokset til 590 Rbd., og Ren-
tekammeret rykkede nu mere energisk end før Ejeren for dette
Beløb.

I den Anledning indgav Gram en Ansøgning om Fritagelse for

Betaling eller i alt Fald en længere Henstand. Denne Ansøgning, som findes i Rigsarkivet, og som fylder 6 med fin Skrift beskrevne Foliøsider, indeholder Oplysninger om alt vedrørende Ejendommens Drift og om alle Forbedringer, der var foretagne, siden Bedstefader overtog Gaarden.

Gram skriver blandt andet saaledes:

»I Aaret 1819 blev der paa Gelstoft til Udsæd brugt: 11 Td. Rug — 1 Td. Byg og 3 Td. Havre, og der blev høstet 60 Læs Hø. Besætningen bestod af 46 Stude og 2 Køer. Alle Bygningerne var faldefærdige, og alle Redskaber opslidte og ubrugelige. I Aarene 1840 til 44 har det aarlige Forbrug af Udsæd været: 50 Td. Rug — 20 til 25 Td. Byg — 35 til 40 Td. Havre og 14 til 16 Td. Boghvede, og Høhøsten gav i 1843 — 260 Læs Hø. Besætningen udgør nu: 120 Køer og 12 Heste foruden Tyre, Ungkvæg og Svin. Bygningerne er alle nye eller grundigt istandsatte og alle Redskaber er moderne og i brugbar Stand. Denne Fremgang har kostet min Svigerfaders M. C. Dahls ikke ringe Formue, og slidt ham op, saaledes at han gik bort i sine bedste Manddomsaar, efterladende Enke og 7 Børn i trange Kaar. Siden min Ægtefælle overtog Gaarden, har jeg stadig maattet give Tilskud af min Fortjeneste paa Søen, thi til Trods for den mægtige Fremgang, kan Driften ikke betale sig, og dette kan ikke lægges min Svigerfader eller mig til Last.

Da den høje Regering har givet Ribe By Privilegium paa Brændevinsbrænding, har den paaført Brænderiet paa Gelstoft en Konkurrence, som Gaarden med sine daarlige Veje og afsides Beliggenhed, ikke kan klare sig mod. Og da Afgiften til Rentekammeret blev fastsat, blev den beregnet efter større Jordtiliggender, end der fandtes, da min Svigerfader overtog Gaarden; idet Arealer som tilsammen gav ca. 300 Læs Hø aarlig, og som tidligere er solgt fra, alligevel er medregnede som tilhørende Ejendommen. — — — — Gud og mange Mennesker ved, at jeg siger Sandheden, og kun ved at fortsætte min Gærning paa Søen har det været mig muligt, at skaffe det nødvendige til min Families Underhold. — — — —

Saaledes stiller jeg nu mit Haab og min allerunderdanigste Bøn til vor milde, landsfaderlige Regering og det høje kongelige Rentekammers Bistand og Naade, der ikke vil, at den ene Familie skal ruineres efter den anden.«

1848 solgte Hemmingsen Gelstoft til en Englænder fra Birmingham. Denne aflædte fuldstændig Gaarden for Besætning og Red-

skaber, og forsvandt efter 16 Maaneders Forløb, efterladende en betydelig Gæld baade til den forrige Ejer og til Staten.

I Tidens Løb blev største Delen af Jordene solgt fra til nyoprettede Bøndergaarde. Hovedgaarden med et mindre Jordareal blev købt af Højerup Sogn og benyttet til Alderdomshjem, som dog efter faa Aars Forløb atter blev flyttet til en anden Ejendom i Sognet.

1919 var der til Gelstoft kun ca. 100 Td. Land daarlig Jord. Af de oprindelige Bygninger stod kun Stuehuset tilbage. I det Ydre ganske som for 100 Aar siden, men indvendig ombygget saaledes, at kun Halvdelen var Beboelse, medens den anden Halvdel var Stalde og Lade m. m. Højerup Sogn var fremdeles Ejer og havde forpagtet det hele ud til en Tysker.

ANDREAS FREDERIK DAHL.

Min Fader var Mathias Clausen Dahls yngste Barn, født paa Gelstoft den 24. Juli 1824. Da hans Fader døde, var han altsaa endnu ikke fyldt 5 Aar. Forholdene i Hjemmet efter Bedstefaders Død var, som det fremgaar af det foran anførte meget triste. Bedstemoder var syg og nedbrudt af Sorg og Bekymringer for Fremtiden, og da Fader var 12 Aar, havde han ogsaa miste sin Moder.

Det blev da besluttet, at den lille forældreløse Andreas skulde bort fra Hjemmet, og man var saa heldig at finde et andet godt Hjem til ham hos Lærer Hansen i den nære Arnum Skole. I dette gode Hjem havde Andreas den Lykke fra sit 12. til 14. Aar, at nyde en kærlig og omhyggelig Opdragelse.

Plejefaderen var en dygtig Mathematiker, og da Andreas tidligt havde vist Anlæg for Regning, blev matematiske Færdigheder under lige Interesse for Lærer og Elev drevet til en, for den Tid ualmindelig høj Grad af Fuldkommenhed.

Lærer Hansens Hustru blev for Andreas en anden Moder, som med Kærlighed og Forstand forstod at vinde sit Plejebarns Tillid og Hengivenhed.

Nedenfor er gengivet et Brev, som vidner om det gode og kærlige Forhold mellem Plejeforældre og Plejesøn, og hvor dybtgaaende denne gode Forstaaelse har været, fremgaar deraf, at Fader opbevarede dette Brev og hele sit Liv betragtede det som en Helligdom.

Foruden sine matematiske Evner viste Fader tidligt en anden Evne, som blev afgørende for hans Livsgæring. Han samlede Stykker af Glas, ituslaaede Ruder og lignende, som en Glarmester mod en lille Betaling skar til saaledes, at der, ved Sammenklistring med Papirstrimler, kunde dannes Æsker deraf i forskellige Størrelser. Disse Æsker bemalede Fader med Dekorationer, mest Blomster og Fugle, og solgte dem med en lille Fortjeneste til Egnens Folk. Præsten i Højrup udbrød ved Synet af en af disse Glasæsker: »Den Knægt skal være Maler.« Og saaledes blev det.

Den 7. April 1839 blev Fader konfirmeret i Højrup Kirke. Som den fornemste af Konfirmanderne stod han som Nr. 1 paa Kirkegul-

vet. I de derefter følgende 5 Læreaar blev der saavist ingen Hensyn taget til hans Herkomst. Den Behandling, Datidens Læredrenge fik, var ikke hensynsfuld. End ikke Overbærenhed mod det enligt stillede Barn mærkede han noget til. Som Eksempel paa den Behandling, Svendene gav Læredrengene, har Fader fortalt, at en Svend, som led af en styg og meget smitsom Kønssygdom, en Gang vilde tvinge Fader til at vaske de Klude, han havde brugt til Forbinding, og da Fader nægtede at røre ved Kludene, vilde ingen af de andre Svende give ham Medhold, og kun den Omstændighed, at en gammel Seemand, som tilfældig kom paa Værkstedet, tog Faders Parti, friede ham fra en Dragt Prygl.

Den Behandling, Fader havde faaet som Dreng, var ogsaa Aarsag til, at han altid var meget misfornøjet, naar nogen af hans Børn ønskede at komme ud fra Hjemmet for at lære Livet udenfor de fire Vægge at kende. Han havde erfaret, at Hjemmets Kærlighed er den bedste Beskyttelse for det unge Menneske, og han frygtede, at de samme Sorger og den samme Modgang, som han havde oplevet i sine unge Aar, ogsaa skulde møde hans Børn, naar de kom udenfor hans og Moders kærlige Opsigt og kloge Vejledning.

Arnum, den 24. Juli 1839.

Kjære Andreas!

Med Fornøjelse har jeg modtaget Dit Brev af 8. f. M. Jeg takker Dig saa vel for det som for det Medfølgende, det har faaet sin Plads paa mit Schatol, hvor det skal opbevares til et Vidnesbyrd om, at der ogsaa gives taknemlige Disciple, og i sin Tid til et Bevis for, at ogsaa jeg engang har været den duelige, maaske udmærkede Maler Dahls Lærer. At naa dette, er jeg overbevist om, er det Maal, som Du har foresat Dig at naa. Og er Dit Forsæt alvorligt, da vil det sikkert ogsaa opnaaes. »Ingen Dag uden Linier« sagde en af Oldtidens berømteste Malere. En stadig Flid bringer det utrolig vidt. Mange smaa Hug fælder det største Træ; men det er Daarlighed at vente, Træet skal falde for det første Hug. Tab kun ikke Modet, om Du og skulde synes, man paalagde Dig for det første Forretninger, som maatte standse Din Fremgang mod Dit egentlige Maal. Det er nu engang saa, og kan ikke godt være anderledes. Der gives desuagtet i Kbhvn., fremfor noget andet Sted i Landet, den bedste Lejlighed til at uddanne sig for Kunsten; forsøm kun ikke at benytte denne saa ofte den tilbyder sig, og da skulle sikkerlig Dine Bestræbelser lykkes. Men der gives ogsaa i Kbhvn., — jeg ved det, skjøndt jeg ikke selv har erfaret det — mange og store Fristelser til at

forsage, hvad der er godt og skjønt og stort og til derimod at hengive sig til et Liv, der er behageligt for Sanserne, og fører Skjændsel og Ulykke med sig for Tid og Evighed. Vær yderst forsigtig i Valget af dine Venner! sky slet Selskab! sky de Mennesker, der ringeagter og bespotter det Allerhelligste! Bevar derimod Tanken om Gud som en Helligdom i Dit Hjerte! og da skal han bevare Dig, ihvor Du end i Verden skal færdes! O, kjære Andreas, Din trofaste Fader, Din ømme Moder ere borte, Du staa saa at sige ene i Verden, og der er vel kun faa, som tager Deel i Din Skjæbne; men iblandt disse faae maa Du sikkert regne mig og min Kone, der ikke mindre end jeg vil glæde sig, naar det maatte gaa Dig vel. Du vil da heller ikke føle Dig fornærmeth ved mine velmente Formaninger. Du har jo viist, at Du ej har forglemt os, fordi Du har forladt os, og jeg vilde ansee det som et slemt Tegn, naar de ædle, barnlige Følelser, som nu besjæle Dig, nogensinde skulde reent forsvinde. Saalænge Du skænker mig Din Tillid, da skal Du i mig finde en trofast faderlig Ven, der skal staa Dig bi med Raad og Daad efter bedste Evne.

Dit Ønske for os, kjære Andreas! bliver opfyldt. Vi ere alle vel. Hans Frederik, der jo i sin Tid skal i Malerlære hos Dig, har nu faaet 2 Tænder nede i Munden. — — — Af sit Legetøj, som Du gav ham saa meget af, faar han noget engang imellemstunder, men han faar ikke Lov til at tumle dermed, som han selv synes; thi da skulde det snart faa Skam. Naar han bliver større og faar bedre Forstand at tage det i Agt, da vil han have mere Fornøjelse deraf, da vil det ogsaa glæde ham at høre, at den som har givet ham det, holdt saa meget af ham, som om han havde været hans Broder, da vil han længes efter at se den igen, som han hører saa meget Godt fortælle om.

Din Familie her lever, saavidt jeg ved vel — — —
 Skriv nu snart igen, og fortæl os da ret meget om, hvorledes det gaar Dig i din nye Stilling. Vore bedste Ønsker følge Dig. Gud give Dig Sundhed, Lykke til Din Gærning, og Forstand til at vælge altid det Bedste! De kjærligste Hilsener fra min Kone, fra Hans Frederik og fra min Søster Karen.

Maatte det fremdeles gaa Dig vel, det vilde særdeles glæde
 Din hengivne Lærer og Ven
 H. Hansen.

Dette Brevs Indhold fandt en god Jordbund i Faders modtagelige Sind, og blev ham mange Gange til Trøst i Sorgen og til Opmunt-ring og Glæde under det daglige Besvær. Mange, mange Gange har han, naar Ensomhedsfølelsen overvældede ham, eller Livet syntes at

gaa ham imod, taget det frem, og læst det atter og atter, det gav ham altid nyt Haab og nye Kræfter til at fortsætte med. Det blev for ham en klart lysende Stjerne, der viste ham Livets sande Maal.

I 4 $\frac{1}{2}$ Aar stod Fader i Lære hos Malermester Seths Enke paa Christianshavn. Den 18. Oktober 1842 havde han udlært, og den 9. Januar 1843 blev han indskrevet i Malerlaugets Protokol som Svend.

Det sidste Par Aar af Læretiden modtog han tillige Undervisning paa »Det kongelige Akademis« Forberedelsesskole.

I Laugvæsenets Tid var Malerkunsten og Malerhaandværket nøje forbundet. Industrihistorikeren Professor C. Nyrop skriver 1889 herom i »nogle Biografiske Meddelelser om Malermester Ernst Schmiegelow.«

»Malerfaget er forøvrigt et ejendommeligt Fag. Det er Haandværk, men et Haandværk, der uvilkaarligt strejfer Kunsten. Hvad Haandværket angaar, da behøves i saa Henseende ingen nærmere Paavisning, bl. a. tale de mange praktiske Ting, Malermestre ofte slaa ind paa, tilstrækkeligt; — — — Men Fagets Forbindelse med Kunsten ligger nok saa klar for; i gamle Dage var Alle, som vi nu kalde Kunstmalere, Lavsmestre i endog streng Forstand, og indtil de nyeste Tider have mangfoldige af vore Kunstnere begyndt deres Karriere med at være Malerdrenge. Det har N. Abildgaard, Jens Jul og C. V. Eckersberg gjort — — — (senere nævnes) H. O. Brasen, Vilh. Fischer, Georg Achen og Vilh. Arnesen. — — — « (Vilh. Fischer var en af Faders Læringslinge — Forfatterens Anmærkning).

Det er derfor let at forstaa, at Fader blev glad, da han i Foråret 1846 med Glans bestod Afgangsprøven fra Akademiets Forberedelsesklasser og blev befundet værdig til at indtræde i samme Lærestalts Dekorationsskole. Han havde nu Ret til den Ære, at betegne sig selv som »Elev af det kgl. Akademi for de skønne Kunster.«

Ved sin Flid og sine gode Anlæg, havde Fader ved denne Undervisning opnaaet en af sine Læreres, Professor Hetsch' meget betydende og meget formaaende Velvillie, hvad Professoren senere gentagne Gange fandt Anledning til at bevise. Nu raadede han indtrængende sin flinke Elev til snarest at rejse til Udlandet for at videreføre og forbedre sin Uddannelse, dels ved Besøg paa Malerisamlinger, og dels ved at faa Kendskab til det Standpunkt, hvortil hans Kunsthaandværk var naaet ude i den store Verden. Fader var selv meget rejselysten, og da intet bandt ham til København, besluttede han at følge sin Lærers Raad.

Fader naaede imidlertid ikke længere end til Haderslev, hvor en nidkær Amtmand stoppede ham med den Erklæring, at hans mili-

tære Papirer ikke var i Orden, og at han formentlig vilde bort for at slippe fri for at blive Soldat.

Den almindelige Værnepligt blev indført i Danmark med Grundloven af 1849. Før den Tid var alle Herremandsønner og alle Mænd med akademisk Borgerbrev fritaget for al Militærtjeneste. Det nyttede dog intet, at Fader paaberaabte sig sin Afstamning og sit Testimonium. Amtmanden fastholdt sin Beslutning, og der var ikke andet for Fader at gøre, end at rejse tilbage til København. Han gik straks til Professor Hetsch for at klage sin Nød. Professoren skaffede ham Audiens hos Christian VIII., som efter at have hørt Supplikantens Beretning, sagde: »Jaja, min Søn, nu kan Du rolig rejse ud igen, nu vil ingen i mine Riger og Lande forhindre Dit Forehavende; men har du nu Penge til Rejsen? ellers kan du tage der,« og Majestæten pegede paa nogle Penge paa Skrivebordet. Fader følte sig for stolt til at modtage Kongens Tilbud, og var krænkert over at Majestæten sagde »Du« til ham, han var vel nok Svend og Elev af Akademiet, og saadanne Personer plejede man vel at titulere med »De«. Med en kort: »Tak, jeg kan nok klare mig med min Konges Naade,« forlod Fader Slottet og beredte sig for anden Gang til Rejsen.

Tilladelsen til at forlade Landet var nu givet Fader ved »Kgl. Resolution« og gjaldt til Forsommeren 1848. En saa fornem Rejsetilladelse var noget ganske enestaaende for en almindelig Haandværkssvend, den gjorde ogsaa sin Virkning. Fader blev nu af Myndighederne behandlet med den mest udsøgte Høflighed og Tjenstvillighed. Resolutionen var dateret den 4. Juni 1846 og allerede i Løbet af 2 Dage var alle Formaliteter i Orden.

Afrejsen fra København foregik i smukt Sommergejr den 8. Juni med Dampskibet »Løven« til Kiel, med Ankomst dertil den følgende Dags Morgen. Fra Kiel over Altona—Hamborg til Magdeburg og videre over Oberbrück—Sct. Andreasberg—Königshof—Hartzberg—Halberstadt—München til Cassel. Derfra over Seesen—Hertzenhausen—Issberg—Halsdorf—Marburg—Giessen og Friedberg til Frankfurt, hvortil Fader ankom den 21. Juni.

Den Glæde over Naturens og Kunstens Skønhed, som Fader havde taget i Arv efter sin egen Fader viser sig stadig i begejstrede Udtryk i hans Dagbog fra denne Rejse. Hele Beskrivelsen af Turen gennem Harzen er een stor Hyldest til den smukke Natur, de skønne Bvgninger og de ligesaa skønne Kunstsamlinger, som han ser undervejs.

Fra Hamborg havde han Følgeskab af en Ven og Kammerat ved Navn Prætorius, med hvem han kunde dele Glæden over Rejselivet og udveksle Tanker om de Kunstskatte, de saa. Men da ingen af dem var videre godt beslaaet med Penge, maatte de nu tænke paa, ved Arbejde, at fortjene det nødvendige til Rejsens Fortsættelse.

Allerede Dagen efter Ankomsten til Frankfurt lykkedes det dem at faa Arbejde, idet de i Forening fik overdraget Dekorationen af nogle Lofter i et Hus i den nærliggende By »Hannerhof«. Dette Arbejde, som ikke stillede særlige Krav til faglig Dygtighed, og derfor ikke interesserede dem, varede fra 23. Juni til 4. Juli, saa var der ikke mere at udrette der paa Stedet; men nu havde de faaet Penge paa Lommen og kunde fortsætte Rejsen. Først besøgte de dog Billedgalleriet i Frankfurt og besaa Byen og Omegnen.

Paa Hjemturen fra en saadan Udflugt svømmede Fader, for at forkorte Vejen, over Mainzfloden. Han fik Krampe i sit højre Ben, og mente selv, at han vilde være gaaet til Bunds, dersom han ikke allerede var kommet saalangt over, at han kunde naa Bunden.

Den 6. Juli modtog Fader Tilbud paa et nyt Stykke Arbejde, som dog først kunde paabegyndes om nogle Dage, men da han altsaa skulde gaa endnu nogle Dage ledig, og det paagældende Arbejde ikke syntes ham mere interessant end det nylig afsluttede, bestemte han sig dog til straks at rejse videre, medens Prætorius blev i Frankfurt.

Turen gik nu videre over Darmstadt—Heidelberg og Heilbronn til Stuttgart, hvor Fader hos Hofmaler Lettenmeier fik tilbudt Arbejde med Dekorationen af Lofterne i de kongelige Gemakker i Slottet »Canstadt«.

Dette Arbejde kom ret tilpas, for det første var Kassebeholdningen svundet ind til 38 Kreuzer og for det andet var det en Opgave, som Fader fandt værd at give sig i Kast med. Han begyndte Arbejdet den 11. Juli og sluttede det den 16. August, og hans Mester var overordentlig veltilfreds med Resultatet.

Den 18. August gik Rejsen videre over Augsburg til Passau, hvortil Fader ankom den 29. August, og hvor han fik sit næste store Arbejde, som allerede blev paabegyndt selve Ankomstdagen og bestod i Dekoration af en af Byens Kirker.

Naar man kender den Overdaadighed, hvormed de katolske Kirker er udstyrede, forstaar man, hvormeget denne Opgave har interesseret den dygtige og virkelystne Mand. Her var et Arbejde, hvor alle hans faglige Kundskaber og hans personlige Dygtighed helt og fuldt kunde komme ham til Nytte, og han høstede da ogsaa overmaade megen Ros for det Resultat han naaede. Hans Mester vilde meget gerne beholde ham til stadigt Arbejde, som han for Tiden havde fuldt op af, og Fader gik ind paa at fortsætte endnu nogen Tid. Dog gjorde han først en Afstikker til München, for at se Malerisamlingen. Derefter arbejdede han atter i Passau indtil 5. December. Saa tvang Rejselysten ham atter ud, hans foreløbige Maal var Wien, og dette vilde han nu søge at naa.

Egentlig havde Fader tænkt paa at besøge Italien, alle Maleres Eldorado, men han ombestemte sig, fordi han syntes, at alle de Ita-

lienere han havde truffet, var nogle snavsede og dovne Individer, som ikke bestilte andet end at spille paa Guitar eller Munharmonika.

For et Menneske, der tidlig var blevet ene blandt Fremmede, der allerede fra Barndommen var vænnet til »at staa paa egne Ben« og havde en udpræget selvstændig Karakter, var en saadan Rejse i højeste Grad udviklende og belærende. Den lærte ogsaa Fader, at Tillid til Gud, Dygtighed og Troskab mod sin Gerning i Forbindelse med Nøjagtighed og Hæderlighed var udmærkede Kapitaler at bygge sin Fremtid paa. Desuden indprænter en saadan Rejse en absolut Nøjsomhed. Den foregik ikke med Luksustog og 1. Kahyt paa Damper. Jernbaner fandtes kun paa faa og korte Strækninger af hans Rejseroute. Personbefordringen skete mest med Diligencer, som dog kun befarede Hovedrutterne. Hvor der ingen Diligence var, eller hvor disse, hvad der var det almindeligste, var fyldte med fornemmere Personer, saa en rejsende Haandværkssvend ingen Plads kunde faa, foregik Rejsen til Fods. Hertil kom det Maadehold med Spise- og Drikkevarer, som Fader havde arvet efter sin egen Fader, og endelig Datisens faa og i Reglen harmløse Fornøjelser.

Alt dette modnede hurtigt sin Mand og gav ham langt bedre Vaaben i Hænde for Livets Kampe end nogen anden Maade, hverken den Gang eller nu, kunde gøre paa saa kort en Tid.

Om Aftenen eller, naar Tid gaves ham, studerede Fader sit Yndlingsfag Mathematikken. Det var nu navnlig Geometri. Han købte Lærebøger, naar han kunde afse Penge dertil. Han løste Opgaver, som han selv havde konstrueret, og fandt megen Fornøjelse derved. I et enkelt Tilfælde skaffede det ham dog ogsaa en ubehagelig Oplevelse.

Fader rejste som sagt fra Passau den 5. December 1846, den 8. s. M. ankom han med Skib til Linz. Her blev han stoppet af en forsigtig Toldbetjent, der ved Gennemsyn af hans Bagage havde fundet en Bog med Tegninger og Tegn, hvis Betydning Tolderen ikke forstod. Faders Forklaring, at det var ganske uskyldige, geometriske Figurer med Beregninger, vilde Embedsmanden ikke tage for god, han troede det var Rids over Fæstningsværker eller anden statsfarlig Lektüre, og Fader måtte finde sig i at blive paa Stedet som Arrestant, indtil den nødvendige Sagkundskab havde afgjort Sagen. Den følgende Dag blev Sagen dog klaret, og Vejen var nu aabnet til Wien.

Den 11. December 1846 tog Fader Ophold paa Svendeherberget i Leopoldstadt, indtil det den 10. n. M. lykkedes ham at faa et Værelse hos en Familie i Byen.

Fader befandt sig godt i Wien, hvor han stadig havde Arbejde, og han blev der Resten af sin Rejsetid. I Foraaret 1848 vilde han rejse videre, foreløbig til Konstantinopel, men Rejsetilladelsen gjaldt kun til Forsommeren s. A., og maatte altsaa fornyes. Han sendte sin

Ansøgning til København, men inden Svaret kom, var den første slesvigske Krig udbrudt.

De i Wien arbejdende, skandinaviske Haandværkssvende havde dannet en Forening, som havde Møde den Aften, da Meddelelsen om Oprøret i Slesvig-Holsten naaede dertil. Fader rejste sig og holdt en varmt følt Tale for Danmark; til Slut sagde han: »jeg rejser hjem i Morgen, for at melde mig som Frivillig, er der flere der vil med, saa lad os følges ad.«

Næste Dag stillede nogle og tyve unge danske Mænd, som alle vilde hjem, for at melde sig til Tjeneste under Dannebrog. De kom alle til at gøre Tjeneste i Jægerkorpsene, og blev af Kammeraterne døbt »Wienerne«. Fader kom til 2. Jægerkorps, og var Afdelingens bedste Skytte, hvad der førte til, at han en Gang blev beordret til at skyde paa en fjendtlig Husar, som havde været ved de danskes Bi-
vuak, og nu flygtede Syd paa i strakt Karriere. Husaren var imid-
lertid kommet saa langt bort, at Kuglen ikke kunde naa ham, hvad Fader var meget glad ved, han fandt det uridderligt at skyde paa denne, paa sin Vis værgeløse Flygtning.

Efter Malmø-Vaabenstilstanden tog Fader sin Afsked fra Hæ-
ren, og rejste til København for at gøre Mesterstykke.

D. 5. 2. 49. St. Annæ Øster
quar. Nr. 29.

Malerlaugets Oldermænd Herr Tilly har til Akademiets Be-
dømmelse indsendt:

Et Ornament malet med Coulører i Limfarve, og den trium-
ferende Amor malet graat i graat i Oliefarve, en marmoreret
Tavle, ligeledes i Oliefarve,

forfærdiget til Mesterstykke af Malersvend Andreas Frederik Dahl.

At samme dertil af Akademiet er fundet antageligt, bliver her-
ved til Bekræftelse attesteret under dets sædvanlige Underskrift og
paatrykte Segl.

Det kongelige Akademi for de skønne Kunster, d. 8. Januar 1849.
Koch.

Faders Mesterstykke blev altsaa godkendt, men da han endnu
ikke var fyldt 25 Aar, og derfor ikke fuldmyndig, kunde han ikke faa
Borgerskab uden først, at have faaet Myndighedsbevilling. Han ind-
gav derfor Ansøgning herom, og hans indflydelsesrige Velynder, Pro-
fessor Hetsch, anbefalede ham varmt for Frederik VII., som den 7.
Maj 1849 bevilligede Ansøgningen.

Overpræsident

Borgmestre og Raad

udi den kongelige Residensstad Kjøbenhavn gjøre vitterligt:

At Aar 1849 den 12. May er for os her udi Raadstuen fremkommen Andreas Frederik Dahl født her i Staden *), som for Malermester i Lauget blev indtegnet.

Og efter at han sin Ed om Huldskab, Lydighed og anden Pligt, som han *Hans kongelige Majestæt* vor allernaadigste *Arve Konge og Herre*, det kongelige Arvehus, denne Stads Magistrat og sine Medborgere, er skyldig at bevise, havde aflagt, er han bleven antaget til Borger her i Staden, saa at han sin Næring med lige Rettighed, som andre hans Medborgere Malermestre i Lauget her i Staden, kan søge og nyde.

Det til Bekræftelse under vore Hænder og Stadens Segl.

Kjøbenhavns Raadstue, Datum ut supra.

M. Lange.

Benthin.

Mundt.

Mollerup.

Dahl.

Meinert.

Nu var alle Formaliteter i Orden, og Malermester A. F. Dahl kunde begynde som sin egen Mand. Det eneste han manglede, var Penge, men der gaves jo andre, som havde begyndt uden Penge og dog var kommet hæderligt i Vej, det samme kunde, med Guds Hjælp, vel ogsaa lykkes for ham. Noget regnede Fader ogsaa med, at en anden Velynder, Brændevinsbrænder Høeberg paa Toldbodvej, maaske vilde forstrække ham med mindre Pengelaan, dersom det blev nødvendigt. Det blev af og til nødvendigt, og den tjenstvillige Høeberg svigtede heller ikke, medens Fader paa sin Side var yderst punktlig med Tilbagebetalingen. Høeberg sagde en Gang, da Fader bad om hans Bistand: »Kom til mig, naar Du behøver det, jeg har hjulpet mange, men kun een har bragt mig Glæde derfor, denne ene er Dig. Desuden er det for mig kun Afbetaling paa gammel Gæld, fordi Din Fader hjalp mig, da jeg selv trængte.«

Da Fader fik sit Borgerskab, lejede han en lille Butik »Bag Børsen«, hvor han solgte Rullegardiner, som han selv fremstillede. Hans Hustru passede Butikken og han selv Malerforretningen. Ved Flid og Sparsommelighed lykkedes det Fader her at skabe en solid Grund for den senere store Fabrik med mange Udsalg i Byens forskellige Kvarterer, og Forretningsforbindelser i alle Landets Købstæder.

I 1853 havde Faders Lærekammerat og bedste Ven Ernst Schmiegelow faaet Borgerskab som Malermester i København. Med ham gik Fader i Kompagni den 13. November 1854.

Professor C. Nyrop skriver herom i de foran omtalte biografiske Meddelelser:

*) Fødestedet er, som vi ved, fejl angivet her.

» — — — den 21. April 1853 tog han (Schmiegelow) Borger-
skab som Malermester i Kjøbenhavn for at begynde en lille For-
retning med kun en Dreng. Det gik smaat, og det er derfor me-
get forstaaeligt at han Aaret efter gik i Kompagni med en god
Ven og Kammerat, som havde været i Lære sammen med ham,
som havde gjort Rejsen med ham i Tyskland *) og som sammen
med ham var vendt tilbage til det betrængte Fædreland, Maler-
mester A. F. Dahl. Det drejede sig om at etablere en Rullegar-
dinsforretning, om at anskaffe en litografisk Presse med de nød-
vendige litografiske Stene, og ved fælles Hjælp naaedes det. For-
retningen blev aabnet i Store Kongensgade, og under 2. Au-
gust **) 1855 fik Dahl 5 Aars Eneret paa at forfærdige Rullegar-
diner, dekorerede ved Hjælp af Litografi paa en af ham angiven
Maade.

Malermester Andreas Frederik Dahl (f. 1824) fik Eneret paa An-
bringelsen af et Stentryk paa et til Rullegardin dannet Stykke Shirting,
som derpaa udspændtes i en Ramme, hvor det overstrøges med Lim-
opløsning og Stivelse, efter hvis Tørring det tucheredes og koloreredes.

Dahls og Schmiegelows litograferede Rullegardiner med
Landskaber, Afbildninger af Slotte o. lign. vare noget absolut
Nyt, og Forretningen trivedes. Indehaverne vare flittige og
energiske — — — — — Dahl og Schmiegelow bleve imidlertid
ikke ene om deres »patentlitograferede« Rullegardiner, som de i
Vinteren 1855—56 foreviste i Industriforeningen ***). Andre op-
tog Tanken. — — — — — Forretningen tog synligt af efter Han-
delskrisen i 1857, der tilmed bragte dem direkte Tab, og i 1861
hævedes som Følge heraf Kompagniskabet. Venskabet vedblev,
men under de forhaandenværende Omstændigheder fandt Kom-
pagnonerne det rigtigst, at hver af dem sørgede for sig.«

Ved Kompagniskabets Indgaaelse blev Butikken Bag Børsen op-
givet, og der blev lejet et Værksted i Store Kongensgade, medens
Salget af Rullegardinerne overlodes til en Manufakturhandler Dahl
i Gothersgade. Denne Ordning viste sig at være utilfredsstillende,
og allerede 1856 aabnede Kompagnonerne deres eget Udsalg paa
Kongens Nytorv Nr. 21 i Kælderen. — Bygningen, som ellers endnu
er uforandret, indeholdt den Gang to Stue- og to Kælderbutikker —.
Samtidig begyde de at sælge Tapeter, som de fik fra Datidens ene-
ste danske Tapetfabrik, (L. Fraenckel).

*) De havde ikke rejst sammen, kun arbejdet samtidig i Wien.

**) Skal være 10. September.

***) Hvor Fabrikatet blev prisbelønnet. Desuden blev Rullegardinerne
udstillede paa en Industriudstilling i London, hvor de ogsaa fik tilkendt en
Prisbelønning.

Værkstedet blev, ligeledes i 1856, flyttet til Østergade Nr. 63 — nuværende Nr. 32 —, og denne Ordning forblev uforandret, saalænge Kompagniskabet varede.

1862 lejede Fader, som nu atter var Eneejer af Forretning, en stor Butik i Nr. 56 paa Østergade. Schmiegelow havde efter gensidig Overenskomst beholdt Malerforretningen og Fader indskrænkede sig til kun at fremstille Rullegardiner og fortsætte Salget heraf samt Salget af Tapeter.

Da Fader en Gang, til en Kunde, skulde skaffe noget Tapet af en bestemt Slags, og den konkurrenceløse Fabrik afslog at fremstille dette Tapet til ham, sagde Fader: »ja, ja, saa maa jeg lave det selv.« Fraenckel slog ham paa Skulderen og sagde ironisk: »Det skulde De gøre min gode Mand.«

Fader, som ikke havde langt fra Tanke til Handling, tog straks fat paa at realisere sin Ide, og saaledes blev Grunden lagt til Danmarks nu største Tapetfabrik.

Det gik imidlertid smaat nok til at begynde med. Maskiner til Tapetrykning var endnu ukendte her i Danmark. Fabrikationen foregik ved »Haandtrykning«, d. v. s. at Mønstret overførtes paa Papiret, som var bredt ud over en »Trykdisk«, ved Hjælp af en Træplade, hvori Mønstret var skaaret. Denne Træplade blev i en flad »Bakke« forsynet med Farve, som Mønsterpladen atter afsatte paa Papiret. En Bom, som blev trykket ned med Haandkraft, gav det nødvendige Tryk. Papiret blev flyttet frem over Trykdisken, naar Mønsterpladen atter var fjernet, og naar en passende Længde var behandlet, hængtes det til Tørring over en Stok. Skulde Tapetet have mere end een Farve, maatte den samme omstændelige Proces gentages for hver enkelt Farves Vedkommende.

Den 28. Marts 1870 fik Fader Patent paa en Fodtrykspresse, det var et Fremskridt. Trykkeren havde nu begge Hænder frie til Betjening af Mønsterpladen og Papirets Flytning.

Fader havde troet, at han kunde drive Tapetfabrikation paa sit Malerborgerskab, men det lod sig ikke gøre, og den 19. Maj 1870 maatte han løse Borgerskab som Tapetfabrikant. Han havde den Gang een Fodtrykspresse i Brug, men allerede det følgende Aar var Omsætningen steget saa meget, at han maatte anskaffe to Presser til. Det var dog først 3 Aar senere, da Maskiner blev taget i Brug, at der kom rigtig Fart i Fabrikationen. Samtidig faldt Priserne paa de fremstillede Varer, og Forbruget steg meget stærkt.

Allerede i Begyndelsen eller i Midten af Tredserne havde Fader til den øvrige Virksomhed føjet Fabrikation af Persienser. Denne Del af Forretningen voksede omkap med den øvrige Produktion; gennem Halvfjerdserne og Firserne var den ret betydelig, idet Fader i de Aar

fabrikerede ca. $\frac{2}{3}$ af hele Forbruget i Danmark. I Halvfemserne tog Forbruget atter stærkt af, og er nu omtrent helt ophørt.

Forinden de tekniske Skoler blev oprettede, fik største Parten af de forskellige Haandværksfags Lærlinge ingen teoretisk Uddannelse. For at bøde paa denne Mangel, havde en Del Haandværkslav oprettet Aftenskoler for Lærlinge.

Malerfaget var ganske vist heldigere stillet i denne Henseende end de andre Fag, idet Kunstakademiet gav Undervisning til de Malerlærlinge, hvis Evner lod formode, at de kunde naa til, om ikke just at blive Kunstnere, saa dog at frembringe Arbejde, der tangerede Kunsten, men den store Part, hvis Evner ikke tillod saa høje Maal, eller hvis Fordringer til sig selv kun var, at fremstille det rent haandværksmæssige, kunde ikke deltage i denne Undervisning. For at bringe disse Lærlinge, som selv sagt udgjorde Hovedparten, nogen Teori, havde ogsaa Malerlauget oprettet en Aftenskole. Undervisningen blev givet af Malermestre, der paatog sig Arbejdet af Interesse, og som i alt Fald for en Dels vedkommende ingen Betaling modtog herfor.

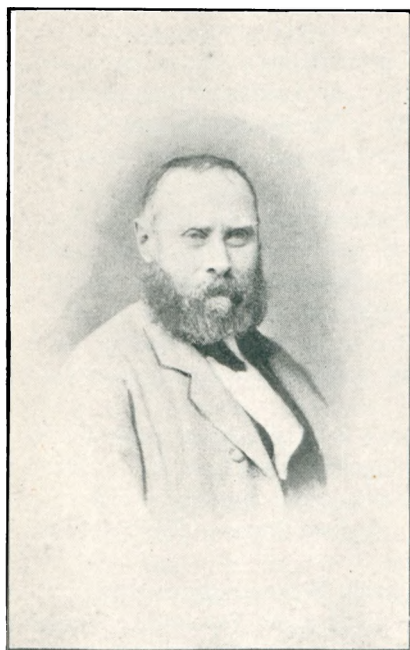
Paa denne Skole var Fader Lærer i 3 til 4 Vintre midt i Tredserne. Han underviste i Perspektivtegning og Geometri, men til Trods for sin egen Dygtighed i disse Fag, ejede han ikke Evne til at lære fra sig, og Arbejdet gav ham derfor ingen Tilfredsstillelse, hvorfor han atter frasagde sig det.

Da Forretningen med de litograferede Rullegardiner, som omtalt var gaaet stærkt tilbage i 1861 og en Køber til Presse, litografiske Sten m. m. meldte sig, var det ingen Overvindelse for Fader at sælge det hele. Køberen betalte 2500 Rdl. og rejste til Sydamerika for at etablere sig der. Dette medførte, at Fader nogle Aar senere havde en ikke helt lille Eksport af malede Rullegardiner til forskellige Pladser i Sydamerika.

Flytningen af Butikken til Østergade Nr. 56 viste sig straks at være en udmærket Spekuation. I denne smukke gamle Ejendom, — Efterslægtsselskabets Skole og tidligere Munkekloster —, hvor der foruden en rummelig Stuebutik var Beboelse for Familien, tog Forretningen hurtigt til i Omfang, og Fader blev her en ret velstaaende Mand. Den gode Beliggenhed paa Byens bedste Forretningsstrøg i Forbindelse med Varenes gode Kvalitet, og Indehaverens Samvittighedsfuldhed, skaffede hurtigt Kunder til Huse. Ikke alene Adel og Aristokrati i Danmark, men ogsaa i Sydsverrig, foruden mange af Københavns Husejere og Haandværksmestre blev gode faste Kunder, der Aar efter Aar købte deres Forbrug hos Fader.

1872 havde Ledelsen af Kjøbenhavns Handelsbank kastet sine Øjne paa de Lokaler, som Fader benyttede til Butik og Beboelse.

Den tilbød Efterslægtsselskabet en betydelig højere Lejeafgift og Fader en Erstatning for den Del af Lejemaalet som endnu var tilbage, og som ikke udgjorde et fuldt Aar. Da Fader allerede var begyndt

Portræt fra c. 1866.

at omgaaes med Planer om, at bygge sin egen Fabrik med Beboelse, og mente, at han ikke var i Stand til at forny Lejemaalet paa de samme Betingelser som Banken tilbød Ejerne, slog han til. Han fandt en passende Byggegrund paa H. C. Ørstedsvvej Nr. 56, og et ligeledes passende Butikslokale paa Gammeltorv Nr. 4.

Den 30. Maj 1873 da Fabrikken var færdig og forsynet med de nødvendige Maskiner flyttede Fader med sin Familie ind i sit eget Hus. Foruden Fabrikken og Beboelsen var der ogsaa indrettet et Udsalg for Fabrikkens Produktion, hvilket Udsalg blev aabnet samme Dag og endnu er paa samme Sted. De sidste 20 Aar har en Svigersøn drevet den Forretning for egen Regning.

I Løbet af Sommeren 1873 blev den nye Butik aabnet paa Gammel Torv, og Lokalerne paa Østergade rømmede, og nu mente Fader, at have faaet tilstrækkelig Plads for sin Forretning for en overskuelig Fremtid.

Men Udviklingen foregik med større Hurtighed end Fader havde ventet. Lokalerne paa Gammeltorv var ganske vist tilstrækkelige til at modtage den voksende Detailforretning, men Fabrikken blev allerede efter 5 til 6 Aars Forløb for lille for den stærkt forøgede Produktion.

Fabrikken blev forsynet med en Tilbygning, saaledes at der paa Grunden nu var opført saa megen Bebyggelse, som Loven paa nogen Maade tillod. Nye Maskiner af den mest moderne Konstruktion blev anskaffede og muliggjorde en stærkt forceret Produktion, men Virksomheden voksede næsten med Kæmpeskridt.

I Begyndelsen af Firserne var en ny Udvidelse en absolut Nødvendighed, og Fader købte derfor Maglegaard i Ballerup, hvor han opførte en ny Fabriksbygning.

Fabrikken, som er ca. 65 m lang, 25 m bred og 4 Etager høj, blev atter forsynet med nye og større Maskiner, og nu kunde Virksomheden drives under Vilkaar, der passede for dens Størrelse.

Foruden Hovedudsalget paa Gammel Torv og Udsalget paa Ørstedesvej, som forblev der efter at Fabrikken var flyttet, aabnede Fader et Filialudsalg paa Østerbrogade Nr. 12 (nuværende Nr. 42) og et i Niels Juelsgade 8. Det sidstnævnte flyttedes senere til Store Torvegade Nr. 7, men da ingen af disse Filialer kom til at betale sig, blev de atter nedlagte efter en halv Snes Aars Forløb.

1898 skiftede Ejendommen paa Gammel Torv Nr. 4 Ejer. Huset skulde rives ned og et nyt opføres paa Grunden, og Fader maatte se sig om efter andet passende Lokale. Atter denne Gang var det en Bank, der gjorde Forretningen husvild, nemlig Københavns Grundæjersbank.

Fader fandt et brugeligt Lokale paa Vestergade Nr. 9. Denne Beliggenhed var betydelig daarligere end den tidligere, og fra nu af stod Detailforretningen i Stampe.

Den 12. Maj 1899 fejrede Fader sit 50-aarige Jubilæum under megen og smigrende Opmærksomhed fra Venner, Forretningsforbindelser og Standsfæller, og endnu nogle Aar ledede han med sin sædvanlige Flid og Energi alle Grene af sin omfattende Forretning. Men saa kom den Tid, da Alderen krævede sin Ret. Han blev træt, og Evnerne begyndte at svigte, og 1902 afstod han Detailforretningen til sin ældste Søn og Fabrikken til den næstældste, og han undte sig selv, dog med tungt Hjerte, den Hvile, hvortil han saa haardt trængte.

Butikken paa Vestergade maatte efter ca. 10 Aars Forløb atter flyttes, og igen fordi Ejendommen skulde nedrives og en ny opføres paa Grunden. Efter ca. 5 Aars Omflakken lykkedes det endelig at leje de Lokaler i Vimmelskaftet Nr. 49, hvor den endnu har til Huse, og hvor den atter har udviklet sig til en af Københavns »førende« Forretninger indenfor sin Branche.

Der kom daarlige Aar for Fabrikken, som stadig gik tilbage, men det Grundlag af Hæderlighed og Samvittighedsfuldhed, som Fader havde bygget sin Virksomhed op paa, viste sig at være saa solidt, at det kunde bære over næsten 20 Aars Modgang.

1919 blev Fabrikken omdannet til et Familieaktieselskab og er nu Danmarks største Tapetfabrik. Æren herfor tilkommer dog i første Række den nuværende dygtige Leder, som er en Brodersøns Søn af Grundlæggeren.

Fader havde ved sin Flid, Dygtighed og hæderlige Vandel skaffet sig et Navn som en af sit Lands dygtige Sønner og ved de samme gode Egenskaber skabt og oparbejdet en Virksomhed, som fremdeles kan vokse og trives i Ly af hans gode og stadig lige ansete Navn, som sent vil blive glemt.

Den 22. Marts 1849 havde Fader giftet sig med Anna Sofie Steen, som blev ham en trofast Medhjælper i den lille Forretning Bag Børsen. Ved Flid og Sparsommelighed lykkedes det Ægtefællerne i Forening at skabe et godt og lykkeligt Hjem. Ægteskabet blev velsignet med 3 raske og velbegavede Børn. Forretningen voksede, og alt tegnede lyst og godt, men den 2. Marts 1857 havde Fader den store Sorg at miste sin Hustru og Støtte. Da hun døde var det ældste Barn 6 og det yngste 2 Aar. Mest bekymret var Fader for sine smaa Børn. Han havde jo selv mistet begge sine Forældre i en tidlig Alder og vidste, hvormeget en Moders Kærlighed og Omsorg betyder. Mon det kunde lykkes ham, at finde en Kvinde, der vilde være hans smaa Børn i Moders Sted og give ham den Hjælp i Forretningen som daarlig kunde undværes?

Det lykkedes. Den 22. December 1857 giftede Fader sig for anden Gang. Hans anden Hustru hed Anna Henriette Amalie Dahl og var hans Broderdatter. Hun var i Besiddelse af de Egenskaber, som Fader satte saa megen Pris paa, nemlig Flid, Paapasselighed og oprigtig Medfølelse med alle, som trængte til hendes Omsorg.

Det blev et langt og ualmindeligt lykkeligt Ægteskab.

Deres Hjem lyste af Lykke, deres Gæstfrihed og deres Omsorg for Børnene kendte ingen Grænser. Enighed, Forstaaelse og Kærlighed mellem Fader og Moder og mellem Forældre og Børn af begge Ægteskaber, var saa fuldkommen, som menneskelige Forhold kan være. Det tjener Moder til umistelig Hæder, ikke alene at hendes egne Børn ikke nogen Sinde kunde mærke, at de havde Halvsøskende, men navnlig, at Stedbørnene aldrig i midste Maade har kunnet mærke, at de havde Stedmoder.

14 Børn, hvoraf dog 3 døde som spæde, blev Frugten af dette Ægteskab. Den omsorgsfulde og kærlige Opdragelse, som den hele, store Børneflok nød, var saaledes, at vort Barndomshjem for os alle staaer som Eksemplet paa det ideale Hjem.

Den Interesse for god Litteratur som Bedstefader havde været i Besiddelse af, havde Fader arvet. Men da Forretningen altid optog ham helt, blev der ingen Tid tilovers til Læsning. Fader dyrkede derfor Litteraturen gennem Teatret. Skønt Indtægterne ikke tillod ret store Udgifter til Fornøjelser, tillod han sig dog Aar efter Aar, at holde faste Pladser i det kgl. Teater til Moder og sig selv. Det var ogsaa nok værd i de Tider at følge med i dansk Skuespildigtning og dansk Scenekunst. Teatret spillede Holberg, Oehlenschläger, Hertz, Heiberg og Hostrup; og af Skuespillere virkede Høedt, Fru Heiberg, Phister og Fru Phister, Rosenkilde, Ryge og Hultmann. Det var alt sammen god dansk Kunst, der prægede, ja beherskede Tiden, og som udmærket kunde gøre Fyldest for Læsning af en Mængde Skønlitteratur.

En anden af Faders Glæder, ogsaa Arv fra Bedstefader, var at samle Børnenes Venner og Kammerater til fælles Fornøjelse i Hjemmet. I Tidens Løb, efterhaanden som Familien og Omgangskredsen voksede, blev det til ikke helt smaa Selskaber. Underholdningen bestod almindeligvis i forskellige, for Deltagernes Alder passende Selskabslege, men een Gang om Aaret — (Fra Midten af Firserne til Midten af Halvfemserne dog 2 Gange aarlig) — blev der spillet Dilettantkomedie, som efterfulgtes af Bal.

Paa Rullegardinsfabrikken havde Fader omkring 1862 faaet en Svend, som tidligere havde været Teatermaler. Da Vinteren kom, lod Fader denne Svend male to Teaterdekorationer, en Stue og en Skov, der hver bestod af Bagtæppe og 4 Kulisser, samt et Fortæppe. De to Teaterdekorationer var malede paa hver sin Side af de samme Stykker Lærred. Havde man f. Eks. brugt Stuen, og derefter skulde bruge Skoven, vendte man kun Tæppe og Kulisser omkring, det var særdeles praktisk, og de samme to Dekorationer blev i mange Aar brugte uden Forandringer eller Anvendelse af Sætstykker og lignende, saaledes at al Handling, som foregik indendørs, udførtes i den samme røde Stue, og al udendørs Handling i den samme grønne Skov, selv om denne egentlig skulde forestille Have eller andet »Friluft«. Det var ogsaa meget primitivt, men hverken de optrædende eller Tilskuerne stillede særlige Fordringer i saa Henseende. Derimod krævede samtlige agerende Respekt for Forfatterens Repliker og Stykkernes Indhold. Det var ogsaa hel god Dilettantkomedie, der blev spillet, som kunde maale sig med, ja ofte stod en Del over, hvad omrejsende Professionals præsterede. Desuden blev der aldrig spillet Udstyrsstykker paa vor lille Scene. De Forfattere der dyrkedes var mest Hertz, Heiberg og Erik Bøg, senere hovedsagelig Hostrup.

Senere, da Fader havde bygget sin egen Fabrik, som gav den fornødne Plads, blev Teaterdekorationernes Antal stærkt forøget, idet der til hver Nyopførelse blev lavet alle nødvendige Dekorationer og Sætstykker. Vi drev det endog til Dekorationsforandring for aabent Tæppe, og Forøgelse eller Dæmpning af Lyset fra de paa forskellige Steder anbragte Petroleumslamper, m. v.

Den 15. November 1863 blev der spillet Dilettantkomedie hjemme. Midt under Forestillingen kom en af Familiens Bekendte, som havde været en Tur ude i Byen, tilsyne i Døren, og sagde med høj, alvorlig Stemme: »Kongen er død.« Skønt det var de eneste Ord, der blev talt, standsede al Glæde, som ved et Trylleri. Alle Tilskuerne rejste sig stille fra deres Pladser, Spillet standsede og Tæppet gik ned. Ingen ledende Haand tog Vare paa noget af det, alt gik af sig selv, og paa faa Minutter var de Fremmede borte, den stærke Belysning dæmpet, og den festlige Stue forvandlet til et Sørgehus.

Der var oprigtig Landesorg i Danmark paa denne Dag, da den afholdte Kong Frederik VII. døde.

Fra vore Dilettantkomedier husker jeg et Par andre Hændelser, dog af fornøjelig Art.

Før de nu brugelige Tændstikker, som kun kan tændes paa Æskens Sider, blev opfundne, havde man nogle, som kom i Brand ved Gnidning mod enhver tør Flade. Stykkets Elsker havde en Æske af denne Slags Tændstikker i sin venstre Brystlomme. Uheldigvis var Æsken gaaet itu, saa Tændstikkerne laa løse i Lommen. Da han i Frierscenen skal erklære den »Tilbedte« sin Kærlighed, griber han sig til Hjertet, og virkelig er hans Kærlighed saa varm, at ægte røde Ildflammer slaar ud fra det Sted, hvor Hjertet har sin Plads. Der var gaaet Ild i Tændstikkerne.

Under Opførelsen af Hostrups »Genboerne«, da den evige Jøde paa Slaget 12 flyver ud fra Regensen, blev Dekorationerne skiftede for aabent Tæppe under Ledsagelse af et heftigt Tordenskrald (fra en stor Jernplade, som blev rystet ude i Kulisserne.) En af Fabrikkens Arbejdere, som var lille af Vækst, havde rejste sig fra sin Plads, for at se bedre. Paa Armen holdt han det mindste af sine Børn, for at denne ogsaa bedre kunde se. Da Tordenbuldret lød, og Bagtæppe og Kulisser revnede fra øverst til nederst, blev han saa forskrækket, at han tabte Barnet, der naturligvis blev endnu mere bange og udstødte et vældigt Hyl. Det var naturligvis ikke heldigt for Illusionen, men formindskede ikke Tilskuernes Beundring for vor gode Teatermekanik.

Til en Begyndelse udgjorde Antallet af Tilskuere og Optrædende næppe 50 Mennesker, men i Tidens Løb kom der betydelig flere paa begge Sider af Rampen. Der blev spillet Stykker med lange Personlister, og Tilskuernes Tal mangedobledes. Det var en ufravigelig Regel, at Forretningens og Fabrikkens Personale samt Husets Tjenestefolk, alle med Familie, blev indbudte til den første Spilleaften, den saakaldte Generalprøve. Til den egentlige Spilleaften blev Familiens Venner og Omgangskreds inviterede. Denne Aften sluttede altid med Dans til den lyse Morgen, og var altid meget fornøjelig.

Ved saadanne Lejligheder, var der 125—150 Mennesker samlede i vort Hjem. Til Generalprøverne lød Indbydelsen kun paa at overvære Forestillingen, men paa de egentlige Spilleaftener, blev alle be-
værtede med skaaren Smørrebrød, Øl og Kaffe med hjemmebagt Kage. I Løbet af Aftenen og Natten bødes paa Limonade, Sodavand, Biskep, Rødvinstoddy og lignende lette Forfriskninger, og inden Opbrudet atter Smørrebrød og Kaffe med Kage. Fader og Moder var forekomne og gæstfri Værter og altid blandt de gladeste af de glade.

Vore Sommerfornøjelser bestod i mange Aar deri, at Fader og Moder med alle Børnene og Husets Tjenetepige spadserede til Frede-

riksberg Have og Søndermarken, hvor Ungerne legede og mod en lille kontant Kendelse til »Kildekonen« slukkede Tørsten i det klare Vand fra Kilden ved det norske Hus. Naar Børnene var trætte af Legen og havde faaet Appetit, spadserede Familien over i Pilealleen til »Madam Krøger«, hvor man kunde leje Tallerkener og Kopper og faa »Vand paa Maskine«. Her blev Moders gode Madkurv pakket ud, og Indholdet fortæret.

Jeg husker fra mange af disse Ture, hvorledes vi kom ud til Legepladserne, ogsaa hvorledes vi blev bænkedede i Madam Krøgers Have; men jeg har det tilfælles med mange andre — dog senere Tiders — Gæster i Pilealleens Beværtningshaver, at jeg ikke kan huske, hvorledes jeg er kommet hjem. — Jeg var 6 Aar da disse Udflugter maatte ophøre, fordi Publikum, paa de Steder, vi søgte, var blevet noget »blandet«.

Et Par Gange om Sommeren kunde Familieturene strække sig til Klampenborg med Besøg paa Dyrehavsbakken — navnlig dyrkede vi flittigt »Mester Jakel« —, og Spadsereture til Eremitagen og Ulvedalene eller helt ud til Raavad.

I vort Hjem dyrkedes ellers en ikke ringe Selskabelighed. Fader og Moder holdt hver Dag Aaret rundt aabent Hus for Familiens Venner og Bekendte. Da Vennernes Antal var stort og Husets Gæstfrihed ubegrænset, kom der meget ofte Fremmede. Der blev da budt paa smaa Forfriskninger; til Damerne Syltetøj, Frugt eller lettere Bagværk, og til Herrerne Biskop, Toddy eller anden let Drik, alt efter Aarstiden, og inden de Fremmede tog Afsked, en Kop Kaffe med »Vrøvl« eller Smaakager. Underholdningen bestod, for Damernes Vedkommende i medbragte Haandarbejder og Samtale om Tidens forskellige Emner. Bandykt var al Sladder eller slet Omtale af Fraværende. Den Form for Underholdning taaltes ikke i Huset. Skulde nogen ved Uforsigtighed eller Ubetænksomhed komme ind paa den Slags Emner, stoppede Fader øjeblikkelig Synderen med en kort, men myndig Bemærkning.

For sine egne indpræntede Fader ofte den gode Regel, at man aldrig maa tale ondt eller nedsættende om de Fraværende, kan man ikke sige noget godt, kan man i alt Fald tie.

For Herrernes Vedkommende var Underholdningen Kortspil og altid L'hombre. Fader spillede godt og med omhyggelig Beregning af alle Omstændigheder, men uden Interesse for Indsatsens Værdi. Hans Interesse gjaldt selve Spillet, aldrig Gevinstens Størrelse. Om sætningen var almindeligvis ca. en Krone for hele Aftenen; jeg mindes aldrig at have hørt om Gevinst eller Tab paa to Kroner eller mere.

Da Alderen gjorde sin Ret gældende, saaledes at Fader ikke mere taalte at deltage i Selskabelighed, eller i Forretningens Ledelse, blev

det al Slags Tankesport, som udfyldte hans ledige Tid. Navnlig var han en dygtig og interesseret Kabalelægger.

Den virksomme og flittige Mand kunde ikke med et ophøre at bruge sin Hjerne. Hele sit Liv havde han arbejdet med Problemer og Beregninger, og han kastede sig nu over den Mangfoldighed af Kombinationer og Beregninger, som en vanskelig Kabale giver sin Dyrker; idet han selvfølgelig ikke fandt nogen Tilfredsstillelse ved at beskæftige sig med ganske lette eller barnlige Opgaver. Endnu da han var højt oppe i Halvfjerserne, kunde han forbavse sine Tilskuere ved sin indgaaende og hurtige Beregning af Spillet. Han flyttede aldrig et Kort, uden først at have beregnet Følgerne langt frem i Spillet, og naar han lagde Kortene paa de beregnede Pladser, var han som oftest to til tre Træk længere fremme i sine Beregninger end nogen af Tilskuerne havde været paa den samme Tid.

Endelig er tilbage at omtale Hjemmets Forhold til Forretningernes Personale og Fabrikkens Arbejdere, ogsaa her viste Fader, at hans største og bedste Glæde var at se andre Mennesker være glade.

Ved enhver større Familiefest, — Faders og Moders Sølvbryllup og Børnenes Bryllupper —, blev hele Personalet med deres Familie indbudte til andendags Gilde. Hele Traktementet med Mad og Vin var ganske som paa den første Dag, og begge Dage afsluttedes med Dans. Gæsternes Antal var mellem 100 og 150, og Fader var den glade og omsorgsfulde Vært, der behandlede alle sine Gæster som Husets gode Venner.

Arbejderne paaskønnede i høj Grad deres Chefs gode Hjertelag, som ogsaa gav sig Udslag, naar Sygdom eller anden Modgang holdt sit Indtog i deres smaa Hjem. Fader betragtede sig selv som den nærmeste til at vise Omsorg for alle sine Undergivne; ikke alene paa Arbejdspladsen, men overalt hvor hans Opmuntring eller Støtte kunde gavne; og Arbejderne saa i Fader den humane og betænksomme Arbejdsgiver, og den villige og hjælpsomme Ven og Raadgiver. Aldrig har nogen af Faders Undergivne, som trængte til Raad eller Hjælp gaaet forgæves til sin Chef, hos ham var det altid let, at faa Øre for sine Sorger og Hjælp til at komme over Vanskeligheder.

Da Bladet »Socialdemokraten« for Søndag den 10. November 1889 havde indeholdt en, fra Ende til anden fuldkommen løgnagtig Artikel, betitlet »Arbejdermord«, hvori Fader betegnedes som en særlig inhuman Arbejdsgiver, og Arbejderne, trods gentagne Opfordringer, ikke kunde bevæge ham til at røre ved denne skidne Artikel eller dens Forfatter, besluttede de alle, at afsige deres Abonnement paa Bladet, som i lange Tider derefter ikke taaltes paa Arbejdspladsen.

Kraften til sin Flid og Virkelyst hentede Fader i sit Hjem, hvor Moder var hans forstaaende og kærlige Støtte. Næst Gudfrygtighed lærte Børnene her at elske deres Fædreland. Faders Fædrelands-kærlighed, som havde slaaet dybe Rødder i hans Sind

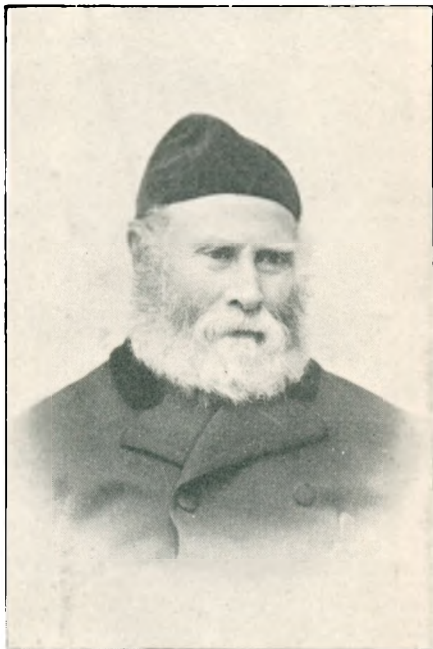
Ungdoms Rejse i Udlandet, og staaet sin Prøve i 1848, bevarede sin oprindelige Friskhed saa længe, han levede. Ved enhver festlig Lejlighed, hvor der blev holdt Taler, forsømte Fader aldrig at lægge sine Omgivelser paa Sinde, at Fædrelandet er Guds Gave til Menneskene. og det Sted, hvor al menneskelig Lykke bedst kan skabes og bevares.

Den sidste Lejlighedstale han holdt, var ogsaa en Tale for Danmark. Alderen havde den Gang svækket ham saa meget, at han ikke formaaede at holde Styr paa sine Tanker. Hjernen slog Klik, Tid, Sted og Omgivelser gled bort for hans Bevidsthed, tilbage blev kun de Følelser, som aldrig have forladt ham, og som han udtrykte i Ordene:

»Børn! elsk eders Fædreland
som jeg selv har elsket det.«

De sidste to Aar Fader levede, tog Alderdomssvækkelsen stadig til, Hvilten blev en større og større Nødvendighed for ham; om noget egentligt Sygeleje var der ganske vist ikke Tale, endog den sidste Dag han levede, havde han været nogle Timer oppe, men Kræfterne tog af og en slem gammelmands Hoste plagede ham, det var for hans Omgivelser ganske tydeligt, at det bar mod hans Livs Afslutning. Den 10. August 1904 Kl. 3½ om Morgenen fik han et særligt slemt Hosteanfald, man ilede til for at hjælpe ham, men Hjælpen kunde ingen Gavn gøre. Da Anfaldet var ovre, rettede han et langt straalende Blik fuldt af Kærlighed og Taknemlighed mod Moder, som stod ved hans Seng, og sov stille ind for bestandig.

Et virksomt Liv var afsluttet. En god og velbegavet Mand var ikke mere. Men alle de af hans Kære, som overlevede ham, bevarer i deres Hjerter en dyb Taknemmelighed for hans Om-sorg, Kærlighed og retskafne Vandel, og disse Følelser vil ikke dø, saalænge der endnu findes nogen af hans Efterkommere i Live.

Portræt fra 1898.